

УДК 332.1:336 (477)

Осніговська Є.В.¹, Козарезенко Л.В.²

¹ студ. гр. ФФО 3-6 Державного торговельно-економічного університету

² проф. Державного торговельно-економічного університету

ФІСКАЛЬНІ ІНСТРУМЕНТИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ: РОЛЬ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

У сучасних умовах соціально-економічного розвитку України місцеві бюджети є ключовим фінкальним інструментом забезпечення регіональної стабільності та відновлення. Реформа децентралізації, розпочата у 2014 році, надала органам місцевого самоврядування значні фінансові ресурси, що дозволило громадам реалізовувати власні стратегії розвитку. Водночас війна 2022 року створила нові виклики – необхідність пошуку додаткових джерел доходів і посилення фінансової стійкості територій [1, с. 215; 2].

Місцеві бюджети стали фінансовою опорою громад у кризових умовах, забезпечуючи фінансування освіти, охорони здоров'я, соціальної сфери, а також підтримку малого та середнього бізнесу [1, с. 218]. У роки воєнного стану вони виконують роль інструменту фінансування прихистків для внутрішньо переміщених осіб, релокованого бізнесу та критичної інфраструктури [3].

Основу власних доходів становлять податок на доходи фізичних осіб (ПДФО), єдиний податок, плата за землю та акциз. У 2024 році до загального фонду місцевих бюджетів надійшло 451 млрд грн (+24,1 % до 2023 р.), з них ПДФО – 257,5 млрд грн, єдиний податок – 69,1 млрд грн, плата за землю – 39,3 млрд грн [4]. Проте залежність від ПДФО та єдиного податку підвищує вразливість громад до економічних шоків, зокрема зниження зайнятості та міграції населення [2].

Важливу роль відіграють міжбюджетні трансферти, які забезпечують фінансове вирівнювання між громадами з різною податковою спроможністю, особливо у прифронтових регіонах [1, с. 217; 3]. Нормативною базою розвитку місцевих бюджетів є Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки, оновлена постановою КМУ № 940 від 13.08.2024, що передбачає зміцнення фінансової спроможності та конкурентоспроможності громад [5].

На основі аналізу джерел можна виокремити ключові проблеми функціонування місцевих бюджетів у 2021–2025 рр.:

1) домінування ПДФО та єдиного податку, що знижує стійкість громад [2; 4].

2) прифронтові території суттєво втрачають доходи, тоді як тиллові регіони демонструють зростання [4].

3) потреба у модернізації реєстрів і посиленні аналітичних інструментів [3].

4) громади часто покладаються лише на податкові надходження, замість розвитку платних послуг та залучення інвестицій.

Науковці пропонують диверсифікувати дохідну базу за рахунок розвитку місцевих зборів, ефективного управління майном, удосконалення механізмів горизонтального вирівнювання та впровадження цифрових інструментів прозорості [2; 3; 4]. Також важливо підвищувати кадровий потенціал фінансових підрозділів ОМС для якісного управління доходами і ризиками.

Аналіз досліджень та офіційних документів за 2021–2025 рр. засвідчив, що місцеві бюджети стали ключовим інструментом забезпечення регіональної стійкості й відновлення в умовах війни. Їх роль значно зросла завдяки децентралізації, однак існують суттєві проблеми у структурі доходів, міжрегіональній нерівності та кадровій спроможності органів місцевого самоврядування.

Подальший розвиток потребує модернізації фіскальних інструментів, інтеграції міжнародної допомоги у місцеві програми, а також створення умов для диверсифікації доходів. Це дозволить перетворити місцеві бюджети на справжній драйвер регіонального розвитку та післявоєнного відновлення України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Рябушка Л. Б., Журавка О. С., Салов Д. О. Роль місцевих бюджетів у відновленні регіонального розвитку. *Бізнесінформ*. 2024. Т. 4, № 555. С. 214–221. URL : <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-4-214-221> (дата звернення: 01.10.2025).

2. Цимбалюк І., Павліха Н., Корнелюк О. Місцеві бюджети як основа фінансової самостійності та конкурентоспроможності територій. *Економіка та суспільство*. 2023. № 55. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-107> (дата звернення: 01.10.2025).

3. Місцеві бюджети під час війни: як виконуються та якого законодавства потребують | Всеукраїнська Асоціація ОТГ. *Всеукраїнська Асоціація ОТГ*. URL : <https://hromady.org/miscevi-byudzheti-pid-chas-vijni/> (дата звернення: 01.10.2025).

4. Мінфін: за 2024 рік до загального фонду місцевих бюджетів надійшло 451 млрд грн. *Міністерство фінансів України*. URL : <https://mof.gov.ua> (дата звернення: 01.10.2025).

5. Про внесення змін до Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки : Постанова Каб. Міністрів України від 13.08.2024 № 940. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/940-2024-p#Text> (дата звернення: 01.10.2025).